

Kalbos reiškinių vertinimo laipsniai

RITA MILIŪNAITĖ

Lietuvių kalbos institutas, Vilnius

The aim of the article is to introduce a system of degrees of evaluation of language features which, if applied in prescriptive linguistics, could enhance the consistency of prescriptive work and the effectiveness of language recommendations. The degrees of evaluation reflect different types of relationship between the language features involved and the codified norms of the standard language. In assigning them, the features of these norms are taken into account, viz. variation, stability, language change, functional and stylistic differentiation etc. The author discusses four degrees of evaluation, defines their basic features and looks at how they work out in practice.

1. ĮVADINĖS PASTABOS

Kalbos kultūros teorijoje ir praktikoje vieni iš svarbiausių klausimų – kaip vertinti vienokius ar kitokius kalbos reiškinius, kokiais vadovautis norminimo principais ir kriterijais, kaip parodyti skirtingą reiškinių vertę ir jų vartojimo ypatumus. Pastarasis – skirtingų vertinimo laipsnių sistemos klausimas – darosi ypač aktualus, o natūraliai kyla pirmiausia dėl to, kad bendrinė lietuvių kalba jau pasiekusi tokį raidos lygį, kad gali pati savarankiškai rutuliotis, remtis savo pačios išgalėmis, tačiau kartu yra pastebimai veikiamą išorinių poveikių, ir visas šis procesas pastaruoju metu yra labai suintensyvėjęs.

Kitas dalykas – dabartinė lietuvių bendrinės kalbos vartoseną tampa vis labiau susiskaidžiusi į visokius žanrus, sritis, gerokai nyksta anksčiau gana apibrėžtais laikytų funkcinų stilių ribos. Ypač sunkiai nusakoma darosi bendrinės šnekamosios kalbos atmaina, kurioje neretai pinasi ir pačios bendrinės kalbos, ir tarmių, ir žargono elementai. Taigi bendrinės kalbos vartosenos įvairovė skatina aktyvesnę sąmoningą normintojų poveikį bendrinės kalbos raidos procesui, kad stichiskumas neimtų viršaus, nes tai iš esmės būtų priešinga pačios bendrinės kalbos prigimčiai.

Bendrinės kalbos vartotojai taip pat keičiasi. Ne vieną dešimtmetį lietuvių kalbos norminamajame darbe buvo gana svarbus autoriteto (kalbos normintojo) ir norminimo tradicijos vaidmuo. Pastaruoju metu kalbos vartotojai jau nebesitenkina paprastu atsakymu į klausimą – galima vartoti kokį reiškinį ar ne. Prašoma pagrįsti – kodėl. Norima kalbos rekomendacijų nuoseklumo, sistemiskumo, logiškumo ir reiškiama nepasitenkinimas nevienodu to paties reiškinio vertinimu skirtinguose norminamuosiuose šaltiniuose.

Pastarojo metodo norminamuosiuose leidiniuose, įvairiuose kalbos patarimų rinkiniuose, kalbos praktikos straipsniuose, recenzijose ir pan. nesama bendros ir aiškios kalbos reiškinių vertinimo sistemos. Vertinamieji kalbos normų ir klaidų apibū-

dinimai gerokai įvairuoja, ir ne visada galima suprasti, ar autorius kokį reiškinį laiko kalbos klaida, ar tik šiaip stiliaus normų pažeidimu ir pan. Taigi atrodo pravartu aptarti bent svarbiausius galimės reiškinų vertinimo sistemos ypatumus.

Visa tai turint galvoje, į kalbos reiškinų vertinimą reikia žiūrėti jau kiek kitokiu žvilgsniu nei buvo įprasta prieš kokį dešimtmetį: bendrinės kalbos vartotojams pradedta ne tik kiekybiškai, bet ir kokybiškai nebeužtekti tos informacijos, kuri buvo skelbiama ankstesniuose norminamuosiuose darbuose (pvz.: *Kalbos praktikos patarimuose*, 1985; *Dabartinės lietuvių kalbos žodyne*, 2000¹; *Dabartinės lietuvių kalbos gramatikoje*, 1994 ir kt.²). Kitaip tariant, būtina ne tik atsižvelgti į pačius naujausius bendrinės kalbos pokyčius (naujųjų skolinių, naujų žodžių reikšmių, ištisių konstrukcijų radimąsi, kai kurių reiškinų traukimąsi iš vartosenos, įvairių raiškos priemonių funkcinį stilistinį skaidymąsi), bet ir ieškoti būdų, kaip tobulinti įvairuojančių reiškinų vertinimo sistemą.

Šio straipsnio apmatai atsirado dar 1998 m., kai Valstybinėje lietuvių kalbos komisijoje buvo svarstomi naujo *Kalbos praktikos patarimų* leidimo pagrindai ir principai³. Reikėjo pagrįsti tam leidiniui pasirinktą kalbos reiškinų vertinimo sistemą ir buvo pasiūlyta taikyti keturis vertinimo laipsnius⁴.

Prieš imantis apibūdinti kalbos reiškinų vertinimo laipsnius, būtina glaustai aptarti pagrindines su tuo susijusias sąvokas. Svarbu iškart pabrėžti, kad vertinimo laipsnis – išvestinis dydis. Jis priklauso nuo to, kaip apibrėšime bendrinės kalbos normą.

2. BENDRINĖS KALBOS NORMŲ POŽYMAI

Šiuokart plačiau nesustojant prie teorinių samprotavimų, reikėtų pateikti mums priimtinausią bendrinės kalbos normos apibrėžimą ir apibūdinti tuos jos požymius, kurie svarbūs toliau aptariant kalbos reiškinų vertinimo laipsnius. Tai padaryti nėra paprasta, nes lietuvių kalbos kultūros teorijoje šiuo atveju esama ir terminijos painiavos, ir skirtingų normos sampratų, ypač turint galvoje normos ir vartosenos santykius (plg.: Girdenis, Pupkis 1978: 56; Kniūkšta 1979: 85; Pupkis 1980: 20; Gaivenis, Keinys 1990: 134; Ambrazas, red., 1999: 295–296; Klimavičius 2002: 19).

Neutrالياusias ir universaliausias atrodo apibrėžimas „Lietuvių kalbos enciklopedijoje“: „**kalbės norma** (lot. *norma* ‘matas, nuostatas’) – kurioje nors visuomenėje tam tikru metu pripažįstama kalbos faktų ir jų vartojimo būdų visuma“ (Amb-

¹ Šis leidimas iš esmės kartoja 1993 m. leidimą.

² Plg. ir šių dienų poreikių nebeatitinkančių mokyklinio vadovėlio teiginį: „Bendrinės kalbos norma gana griežta, ji remiasi dviem vertinimo matais: taisyklinga – netaisyklinga, grynà – negrynà“ (KOŽENIAUSKINĖ R., DOBROVOLSIS B., ZINKEVIČIUS Z. *Lietuvių kalba. Vadovėlis IX klasei*, Kaunas: Šviesa, 2001, 3-iasis leidimas, 15).

³ Tie principai Komisijos buvo patvirtinti ir paskelbti žurnale *Gimtoji kalba* (1998, 12, 4–6).

⁴ Toliau plėtodama ir apibendrindama ankstesniuose savo straipsniuose fragmentiškai išdėstytas mintis šia tema, autorė kartu remiasi patirtimi, įgauta nagrinėjant kalbos norminamųjų darbų rekomendacijas, taip pat svarstant Lietuvių kalbos komisijoje *Kalbos patarimų* gramatikos reiškinus ir ne kartą diskutuojant dėl šios vertinimo laipsnių sistemos esmės bei taikymo praktikoje principų.

razas, red., 1999: 295). Iš čia išvedamas ir bendrinės kalbos normų apibrėžimas: „bendrinei kalbai būdingų ir joje vartojamų kalbos faktų bei taisyklių visuma“ (ten pat). Čia galima išvelgti du normų aspektus: normas kaip visuotinai pripažintą vartoseną ir normas kaip kalbos dėsnių ir taisyklių visumą. Pirmuoju atveju galima kalbėti apie REALIASIAS (funkcionuojančias) normas, antruoju – apie KODIFIKUOTASIAS (idealiasias).

Antrasis bendrinės kalbos normų aspektas – kodifikacija – yra esminis, atskiriantis bendrinės kalbos normas nuo kalbos normų apskritai. Tačiau klaidinga manyti, kad bendrinės kalbos normomis galima laikyti tik tai, kas yra kodifikuota. Kodifikacija ne vienu atveju gali būti senstelėjusi ir neišsami, nerodanti tikrosios padėties, nes ji paprastai eina iš paskos realiosioms normoms. Pavyzdžiui, DLKŽ₄ nėra žodžių *aplinkosauga*, *jogurtas*, *rankinė*, *žiniasklaida* ir kt., nors bendrinės kalbos vartosenoje jie jau visiškai įsitvirtinę, taigi yra realioji norma.

Bendrinės kalbos normas galima apibūdinti dar pagal kelis požymius:

1) pagal tai, ar normos sudaro bendrinės kalbos branduolį, ar periferiją, jos esti PAGRINDINĖS ir ŠALUTINĖS;

2) laiko požiūriu bendrinės kalbos normos gali būti BESITRAUKIANČIOS (senstelėjusios), DABARTINĖS ir BŪSIMOSIOS (pradedančios įsitvirtinti) (plg. dinaminę normos teoriją, Pupkis 1980: 21–24);

3) pagal priklausymą bendrajai (visuotinei) vartosenai arba kuriems nors bendrinės kalbos funkciniais stiliams – BENDROSIOS ir SPECIALIOSIOS (plg. Klimavičius 2002: 23).

Kaip minėta, vertinimo laipsnis yra išvestinis, santykiškas dydis ir priklauso nuo bendrinės kalbos normų sampratos, taigi vertinimo laipsnių sistema turi atspindėti bendrinės kalbos normų įvairiapusiškumą (variantiškumą, pastovumą, raidą, realiosios ir kodifikuotosios normos santykius, funkcinį stilistinį normų susiskaidymą ir kt.).

3. VERTINIMO LAIPSNIAI IR JŲ RŪŠYS

Kad kalbos reiškiniai vertinami nevienodai, kad įvairiai nusakomas jų santykis su bendrinės kalbos normomis, matyti iš palyginti neilgos mūsų bendrinės kalbos norminimo istorijos.

Dar iš Jono Jablonskio taisyčių praktikos ima ryškėti polinkis ne vien daryti griežtą takoskyrą norma–klaida, bet ir išvelgti daugiau, įvairesnių normos ir klaidos santykių. Tai susiję ir su aptarta įvairiapusiška bendrinės kalbos normų prigimtimi, ir su tų normų funkcionavimo ypatumais. Įvairūs norminamieji leidiniai vienokiais ar kitokiais būdais stengiasi parodyti, kas yra nevertotina, atskirti, kas yra nedidelė klaida, o kas mažiau ar daugiau priimtina bendrinei kalbai (pavyzdžiui, apie „Kalbos patarėjo“ (1939) vertinimo laipsnių sistemą žr. Miliūnaitė 2000: 24–35). Šiuo požiūriu labai pasistūmėta į priekį rengiant *Kalbos praktikos patarimų I* leidimą (1975) (žr. Labutis 1972: 12–16; čia kalbėta apie tris skirtingus norminimo, arba normiškumo, laipsnius, nors pačiame leidinyje nesunku pastebėti esant keturis).

Vertinimo laipsnis rodo vertinamojo kalbos reiškinio santykį su bendrinės kalbos norma. Norint nustatyti reiškinio vertinimo laipsnį, pirmiausia reikia atsakyti į klausimą: AR KALBOS REIŠKINYS YRA NORMA?

Kadangi ne visada klaidos ir normos ribas galima tiksliai nustatyti dėl nuolatinių kalbos pokyčių ir iš jų atsirandančių tarpinių atvejų, įvairių išimčių ir pan., galimi bent keturi atsakymai:

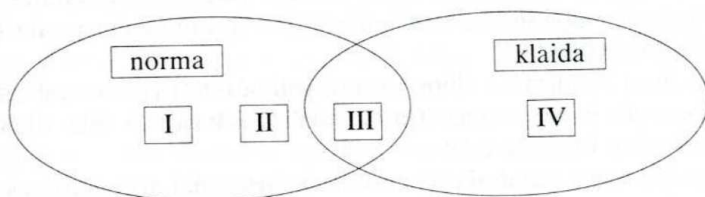
(1) tai visuotinai pripažinta kalbos norma (jei ji variantiška – tie variantai lygia-verčiai);

(2) tai norma, bet tik vienas (šalutinis) konkuruojantis jos variantas;

(3) tai nėra visuotinai įteisinta norma, bet ir didele klaida laikyti negalima;

(4) tai ne norma, o visuotinai pripažįstamas jos pažeidimas (vadinasi – klaida).

Tai galima pavaizduoti schema:

Taigi skiriami keturi kalbos reiškinų vertinimo laipsniai, kurie rodo, kas bendrinėje kalboje vartotina, kas gali būti tam tikrais atvejais vartojama, kas vengtina ir kas neteiktina. Sutartinai jie užrašomi (**a** – vertinamasis reiškinys, **b** – norminis reiškinys) šitaip: (1) **a+** arba **a | b**; (2) **a || b**; (3) **a vngt. – b**, (4) **a ntk. = b**.

3.1. **a+**, **a | b**

Šis vertinimo laipsnis rodo, kad vertinamasis reiškinys yra norma (**a+**) arba, jei norma variantiška, vertinamieji reiškiniai normos požiūriu yra VISAI LYGIAVERČIAI (**a | b**), taigi dažniausiai įvairių lygmenų absoliutieji sinonimai (dubletai), pavyzdžiui: *Kažkas pasibeldė* (| *pabeldė*) *į duris*⁵. Tokie reiškiniai sudaro normos branduolį ir yra kodifikuoti teigiamai, t. y. laikomi taisyklingais.

Funkcionavimo požiūriu, jei norma variantiška, šie reiškiniai gali turėti šiokių tokių, palyginti neryškių, funkcinę stilistinių atspalvių, kuriuos paprastai lemia reiškinų kilmė, vartojimo tradicija, paplitimas, vartojimo sritis ir pan. Ilgainiui vartosenoje bekonkuruodami jie gali įgauti papildomų požymių ir nebebūti laikomi dubletais arba vienas kitas pasitraukia iš normos branduolio.

⁵ Kadangi straipsnyje kalbama apie pačius vertinimo laipsnių požymius ir skyrimo principus, sąmoningai duodama nedaug konkrečių pavyzdžių; jų, pateiktų pagal aptariamą vertinimo laipsnių sistemą, galima rasti „Kalbos patarimų“ knygelių serijoje (žr. *Kalbos patarimai I. Gramatinės formos ir jų vartojimas*. Vyr. red. A. PUPKIS, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2002; *Kalbos patarimai II. Sintaksė: 1. Linksnų vartojimas*. Vyr. red. A. PUPKIS, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2003).

3.2. a || b

Šiuo vertinimo laipsniu žymimi NORMOS VARIANTŲ santykiai (plg. Miliūnaitė 2002: 38–39), kai gerėlesni, labiau bendrinės kalbos polinkius ir vartosenos poreikius atitinkantys kalbos reiškiniai teikiami vietoj ne pačių gerųjų, bet nelaikomų klaida reiškinų. Tokie variantai dažniausiai santykiauja kaip normos branduolys (neutralioji, visuotinė norma) ir periferija (šalutiniai normos variantai), pavyzdžiui: *vieneri* (|| *vienį*) *metai*; čia pirmasis variantas *vieneri* yra sistemiškesnis, bet dirbtinis, o antras nuo seno tradiciškai vartojamas ir teikiamas kaip pagrindinė norma. Palaikant bendrinės kalbos grynumą, šiuo laipsniu vertintini dalis tarptautinių žodžių (ypač turint galvoje visuotinę, ne specialiąją vartoseną) – tada, kai jiems esama visiškai lygiaverčių pakaitų, pavyzdžiui: *siurprizas* (|| *staigmena*, *netikėtumas*).

Be to, tokie variantai gali turėti funkcinį stilistinių skirtumų ir tokiu atveju santykiauja kaip stilistiškai nežymėti ir žymėti reiškiniai, pavyzdžiui: *diegia šonas* (|| *šoną*); vardininkas šiuo atveju šalutinė norma, būdinga laisviesiems stiliams, o galininkas – neutralioji norma.

Taigi pirmenybę teikiant gerėlesnėms, ir prastėlesnėms YRA TOLERUOJAMI, o vartotojai gali rinktis – pagal funkcinį stilių, savo kalbos įpročius ir pan. (pavyzdžiui, gerėlesnėji variantai rekomenduojami prestižinei kalbai, jie pateikiami kaip pagrindiniai mokant nelietuvius lietuvių kalbos).

Antruojų laipsniu vertinami **a** variantai yra slankioji normos dalis. Ilgainiui šalutinis normos variantas gali nukonkuruoti pagrindinį, t. y. susikeisti su šiuo vietomis, arba pasitraukti iš vartosenos ir nebebūti laikomas bendrinės kalbos norma.

3.3. a vngt. – b

Šiuo laipsniu vertinami tokie kalbos reiškiniai, kurie yra normos ir klaidos paribyje, vadinamojoje pilkojoje juostoje, kurioje dažnai tik kristalizuojasi vienokie ar kokie kalbos polinkiai, todėl ne visada lengvai apčiuopiami ir apibrėžiami.

Tokie kalbos reiškiniai nėra visuotinai įteisinti (t. y. gali būti kodifikuoti neigiamai arba iš viso nepatekę į norminamuosius leidinius nei kaip norma, nei kaip klaida). Daugeliu atvejų šie reiškiniai laikytini nukrypimais nuo normos, netinkamais kalbos polinkiais, pavyzdžiui, samplaikinių ir vientisinių laipsnių formų konkurencija: *Dabar atliksime labiau sudėtingą* (–*sudėtingesnį*) *pratimą*.

Tai tarpiniai atvejai tarp klaidos ir normos, atsirandantys dėl įvairių priežasčių: 1) kalbos raidos ir iš to kylančių sistemos ir posistemio ar kelių posistemų sankirtos prieštaravimų (pavyzdžiui, to paties tipo, bet skirtingos leksinės raiškos reiškiniai gali būti nevienodai įsitvirtinę kalboje); 2) dėl ne iki galo ištirto reiškinio esmės ir neišdiskutuoto jo vertinimo; 3) dėl stilistinės sklaidos ir pan. Šis vertinimo laipsnis taip pat gali rodyti ateinančios ar besitraukiančios (buvusios, nebeturinčios perspektyvos) normos padėtį, – pavyzdžiui, prieš dešimtmetį netikslingai mėginta atgaivinti daugiskaitą *spalių mėnuo*. Taigi patariama tokių variantų vengti, rinktis tinkamesnę raiškos būdą, šitaip tikintis pristabdyti reiškinų, nepageidaujamų dabartinės bendrinės kalbos vartosenoje, plitimą.

3.4. a *ntk.* = b

Tai aiškios KALBOS KLAIDOS, dažniausiai sistemos pažeidimai. Bendrinei kalbai tokie reiškiniai iš viso neteikiami vartoti ir griežtai taisomi. Norminamuosiuose darbuose jie paprastai apibūdinami sutrumpinimais *ntk.*, *nevalt.* Į šią grupę įeina ir visi Didžiųjų kalbos klaidų sąrašo⁶ atvejai. Be to, čia pridera specialiosios leksikos (terminų) normų pažeidimai.

Daugiausia tai dėl svetimų kalbų poveikio atsiradę reiškiniai: žodyno svetimbės, verstiniai žodžiai ar svetimos žodžių reikšmės, verstiniai posakiai ir sintaksinės konstrukcijos ir t. t., pavyzdžiui: *imidžas* (=įvaizdis), *komisijos sąstatas* (=sudėtis), jungtukai *kad*, *jei(gu)* su bendratimi tikslui reikšti ir pan.

Be to, čia gali būti priskiriami savoje kalboje atsiradę netaisyklingi kalbos reiškiniai, labai siauros tarmybės, visiškai pasenę ir dabartinei vartosenai nebūdingi dalykai – tai, kas priešinga bendrinės kalbos sistemai ir kertasi su jos dėsniais bei taisyklėmis.

4. BAIGIAMOSIOS PASTABOS

Konkrečiau normos požymių sąsajas su vertinimo laipsnių sistema galima būtų apibūdinti taip.

1. Teigiamai ir neigiamai kodifikuotų reiškinių priešpriešą atliepia I, II ir III, IV vertinimo laipsnių skyrimas. Realiosios normos gali sutapti (ir daugeliu atvejų sutampa) su kodifikuotosiomis, – jei jos iš viso dar nekodifikuotos, jas neretai atliepia III vertinimo laipsnis.

2. Pagrindines ir šalutines normas atliepia I ir II vertinimo laipsnių skyrimas.

3. Svarbu, kad tiek pagrindinė norma (I laipsnis), tiek klaida (IV laipsnis) yra apsaugotos nuo per staigių pokyčių – jas skiria du pereinamieji (II ir III) laipsniai.

4. Besitraukiančių (senstelėjusių) ir būsimųjų (pradedančių įsitvirtinti) normų dinamikai atspindėti tinkamas III vertinimo laipsnis („vengtina“). Ilgainiui vieni iš tokių reiškinių gali pereiti į klaidas (IV laipsnis), kiti – būti pripažinti kaip normos (t. y. gali būti kodifikuoti) (II ir I laipsnis).

5. Funkcinis stilistinis bendrinės kalbos normų susiskaidymas (iš esmės – bendrųjų ir specialiųjų normų skyrimas) gali būti tik kaip papildomas vertinimo laipsnių požymis. Jį paranku nurodyti atitinkamomis pažymomis prie vertinamojo reiškinio **a**. Pavyzdžiui, jeigu vertinamasis reiškinys laikomas funkciškai pasenusiu, gali būti žymima: **a** psn. *vngt.* – **b**; jei tarminiui: **a** trm. *vngt.* – **b** ir pan. Pabrėžtina, kad bendrinėje kalboje būtina įvairių funkcinių stilių reiškinių gyvavimo sąlyga yra jų taisyklingumas, tad galima kalbėti tik apie I ir II laipsniu vertinamų reiškinių priklausymą kojam nors funkciniam stiliui ar jų grupei⁷. Pavyzdžiui, jeigu reiškinys būdingas lais-

⁶ Lietuvių kalbos komisijos nutarimai 1977–1998, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998, 123–176.

⁷ Čia neturimi galvoje motyvuotai vartojami nenorminiai reiškiniai, pavyzdžiui, meniniame stiliuje, kuris tik iš dalies gali būti laikomas bendrinės kalbos vartojimo sritimi.

viesiems stiliams (publicistiniam, meniniam, šnekamajam), t. y. kaip priešprieša oficialiesiems (informaciniam, administraciniam, moksliniam), galima tai žymėti šitaip: **a** laisv. | **b** arba **a** laisv. || **b**. Tokiais atvejais **b** reiškinys laikomas pagrindiniu, stilistiškai neutraliu, bendrajai vartosenai būdingu reiškiniu.

Aptarta bendrinės kalbos reiškinių vertinimo laipsnių sistema leidžia įgyvendinti ne tik bendrinės kalbos normų kaitos, bet ir tų normų pastovumo principą, t. y. padeda mažinti kodifikuotosios normos atotrūkį nuo realiosios. Tai yra savotiškas normų pastovumo saugiklis, užkertantis kelią be priežasčių ir beatodairiškai keisti normas ar bent sušvelninantis neišvengiamus jų svyravimus. Kartu ši vertinimo laipsnių sistema yra ir normų kaitos mechanizmas, nes atsižvelgiant į kalbos raidą leidžia prireikus keisti normas ir tai daryti tik per variantus, neperšokant kelių pakopų (**a** ntk. = **b** → **a** vngt. – **b** → **a** || **b** → **a** | **b** arba atvirkštine seka). Šitaip galima sumažinti šiuo metu skirtinguose norminamuosiuose darbuose pasitaikančius nesutikimus. Todėl kaip tik reiškinio vertė, remiantis vertinimo laipsnių sistema ir taikant bendrinės kalbos norminimo principus ir kriterijus, turi būti pagrindinis normintojų kalbinių ginčų objektas.

LITERATŪRA

- AMBRAZAS, V., red. 1999: *Lietuvių kalbos enciklopedija*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- GAIVENIS, K., KEINYS, S. 1990: *Kalbotyros terminų žodynas*, Kaunas: Šviesa.
- GIRDENIS, A., PUPKIS, A. 1978: Bendrinės kalbos norminimo ir kodifikavimo principai. *Baltų kalbos ir jų tyrinėjimo metodai*, Vilnius, 53–66.
- KLIMAVIČIUS, J. 2002: Lietuvių bendrinė kalba: ribos ir beribiškumas, sistema, norma ir kodifikacija. *Terminologija* 9, 7–25.
- KNIŪKŠTA, P. 1979: Lingvistinis ir socialinis kodifikacijos santykis su norma. *Lietuvių kalbotyros klausimai* 19, 85–91.
- LABUTIS, V. 1972: Leksikos ir žodžių darybos norminimo principai. *Mūsų kalba* 8, 12–16.
- MILIŪNAITĖ, R. 2000: Kalbos reiškinių vertinimo laipsniai „Kalbos patarėjuje“. *Kalbos kultūra* 73, 24–35.
- MILIŪNAITĖ, R. 2002: Gramatikos normų variantai ir jų vertinimo ypatumai. *Kalbos kultūra* 75, 35–46.
- PUPKIS, A. 1980: *Kalbos kultūros pagrindai*, Vilnius: Mokslas.

Rita Miliūnaitė
Lietuvių kalbos institutas
P. Vileišio g. 5, 2055 Vilnius, Lietuva
ritam@lki.lt

Gauta 2003 03 28